

บทความพิเศษ

พาราควอต*

สมชัย บวรกิตติ

เช้าวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ยงยุทธ วัชรคุญ ประธานสำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสภา โทรศัพท์ไปขอให้บรรยายเรื่องยาฆ่าหญ้า สำหรับการประชุมราชบัณฑิตยสภาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดนครปฐม วันที่ ๒๕ - ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ นี้ ผู้เขียนได้พยายามปฏิเสธเพราะอายุและสังขาร และได้ลืม ความรู้เรื่องนี้มานานแล้ว ถึงแม้ว่าไม่เคยรายงานผู้ป่วย พาราควอตก่อนเกษียณราชการ ๒ - ๓ เรื่อง ก็เป็นเวลาเกิน ๓๐ ปีแล้ว ปัจจุบันนี้เพียงมาจับโน้ตจับนี้บ้าง ที่เป็นนิยาย วิทยาศาสตร์ แต่ไม่อาจขัดความปรารถนา จึงไปที่หอสมุดศิริราช ค้นพบว่าสมัยที่เป็นอาจารย์โรงเรียนแพทย์ศิริราช ตัวเองเคยมี บทความเรื่องพาราควอตลงพิมพ์อย่างน้อย ๓ ครั้งดังนี้

๑. Bovornkitti S, Nimmannit S, Susangrat V, Phol-iamek S, Prabhasawat D. Paraquat lung. Siriraj Hosp Gaz 1979;31:730-40.

๒. Phol-iamek S, Bovornkitti S, Boonyapisit S. Paraquat lung. Siriraj Hosp Gaz 1979;31:955-61.

๓. Bovornkitti S, Dumavibhat B, Malasit P. A case of paraquat poisoning with recovery. Siriraj Hosp Gaz 1982;34:1007-10.

พาราควอตเป็นสารเคมีกลุ่มไตริโตนอล ชื่อ ๑,๑'- ไดเมธิล ๔, ๔'- พัยริดีลีสเลียม ไดซอลอไรด์ มีชื่อการค้ารู้จักกัน แพร่หลายคือ gramoxone ใช้เป็นสารฆ่าวัชพืชในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕ แต่เป็นสารพิษอันตรายสุด ๆ อย่างหนึ่ง ดังนั้น แม้มีการควบคุมอย่างเข้มงวด ก็มีรายงานผู้ถูกพิษ หลายราย เหตุร้ายที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นเท่าที่จำได้คือมีการ ใช้ดื่มฆ่าตัวตาย ฆาตกรรม และการดื่มโดยไม่ตั้งใจเช่นใส่ไว้ในขวดน้ำหวาน เป็นต้น

ผู้ป่วยรายแรกน่าจะรายงานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ โดย นันทา มาระเนตร์ ระพี แม้นโกศล และบัญญัติ ปริชญานนท์^๑

ส่วนผู้ป่วยรายแรกของผู้บรรยาย^๒ รายงานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นชายไทยคู่ อายุ ๒๒ ปี ลีจากสมณเพศได้ ครึ่งเดือน ยังไม่มีอาชีพ ไปตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอก มีประวัติ ดื่มสารฆ่าหญ้ากรัมม็อกโซนเพื่อฆ่าตัวตาย ผู้ป่วยเสียชีวิต ๕ สัปดาห์หลังดื่มสารพิษ เนื่องจากภาวะการหายใจล้มเหลว เหตุปอดอักเสบรุนแรง

ผู้ป่วยรายที่ ๒^๓ ของผู้บรรยายเป็นชายไทย อายุ ๓๓ ปี ดื่มสารฆ่าหญ้ากรัมม็อกโซนเกือบ ๑ แก้วใหญ่เพื่อฆ่า ตัวตาย หลังการรักษาประคับประคองในโรงพยาบาลได้เสียชีวิต ในเวลาเพียง ๑๘ ชั่วโมงด้วยภาวะการหายใจล้มเหลวจากภาวะ ปอดบวม น้ำและตกเลือดในปอด ก่อนเสียชีวิตตรวจพบว่ ปอดรั่วมีอากาศเข้าสู่เมดิแอสทีนัมและใต้หนัง

ผู้ป่วยรายที่ ๓^๔ เป็นหญิงไทยจีนโสด อายุ ๒๓ ปี ดื่มกรัมม็อกโซนเพื่อฆ่าตัวตายปริมาณคะแนนไม่ได้ เพราะญาติ ไปย้อยุด ผู้ป่วยกลืนลงบ้างบ้วนออกบ้าง แพทย์ล้างท้อง ให้ ๑๕ นาทีหลังดื่ม และรักษาผู้ป่วยอย่างเต็มที่แบบได้รับ กราม็อกโซน ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นเรื่อย ๆ และหายเกือบ ปรกติหลังอยู่โรงพยาบาล ๑๐ วัน ผู้ป่วยรายนี้มีอาการ ช่องปาก ไม่มีอาการสำแดงทางปอดและภาพรังสีปรกติ ซึ่งผิดจากประสบการณ์ร้ายแรงทั่วไป^{๕-๗} คณะผู้รายงานอ้าง โดยอนุมานว่าผู้ป่วยรายนี้รอดชีวิตจากการช่วยเหลือทันการ ตั้งแต่ต้น

บทส่งท้าย

เนื่องจากผู้เขียนทำงานเห็นงานเวชกรรมนานหลายสิบปี และอาจเพราะกฎเกณฑ์การบังคับใช้สารพิษของภาครัฐ มีประสิทธิภาพ จึงไม่ปรากฏข่าวคราวเกี่ยวกับการใช้และพิษ พาราควอตอีกเลย วันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เมื่อศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์พรชัย สิทธิศรัณยกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์ ป้องกันและสิ่งแวดล้อม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยทราบว่าคุณเขียนจะไปบรรยายเรื่องพาราควอต

จึงส่งข้อมูลแจ้งว่าเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๗.๓๐ น. มีแถลงการณ์ภายหลังการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนปัญหาการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีความเสี่ยงสูง ครั้งที่ ๔/๒๕๖๐ โดยมีมติร่วมของกรรมการจาก ๕ กระทรวงหลัก (มหาดไทย สาธารณสุข เกษตรและสหกรณ์ พาณิชย และอุตสาหกรรม) ให้ยกเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ๒ ชนิดคือพาราควอต กับคลอร์ไพริฟอส โดยให้มีผลห้ามใช้โดยเด็ดขาดในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒^๕

นอกจากนี้นายแพทย์พรชัยยังได้ส่งเอกสารเผยแพร่ความรู้ของศูนย์พิษวิทยารามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล^๖ ซึ่งมีประโยชน์ในระดับหนึ่ง แต่ขอตั้งข้อสังเกตว่าเอกสารฉบับนี้อ้างข้อมูลจากนักวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น ไม่ได้อ้างหรือกล่าวถึงเอกสารจากมหาวิทยาลัยมหิดล ทั้ง ๆ ที่รายงานแรก ๆ ก็เผยแพร่จากค้ายมหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้เขียนมีความเห็นแย้งกับคณะกรรมการขับเคลื่อนปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชพาราควอต และคลอร์ไพริฟอส เพราะนักพิษวิทยาที่สนใจเรื่องสารกำจัดศัตรูพืชจะทราบดีว่าพาราควอตเป็นสารพิษต่อร่างกายมนุษย์โดยตรงเมื่อดื่มเข้าไป แต่การใช้สารพิษตัวนี้เป็นยาฆ่าวัชพืช เช่นฆ่าหญ้าในท้องนา เมื่อพาราควอตลงไปสัมผัสดินก็จะถูกเปลี่ยนเป็นสารไร้พิษ ฉะนั้นจึงไม่ตกค้างในดินไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ทำอันตราย

สุขภาพมนุษย์ ปัจจุบันนี้การรักษาผู้ที่ดื่มพาราควอตที่สารพิษอยู่ในทางเดินอาหารจะให้ดื่ม Fuller's Earth หรือดินเหนียวละลายน้ำก็ช่วยลดพิษได้ แต่กรณีที่สารพิษพาราควอตเข้าไปสู่อวัยวะต่าง ๆ ทางกระแสเลือดแล้ว จำเป็นต้องให้สารดับพิษทางหลอดเลือด

ส่วนคลอร์ไพริฟอสนั้นเป็นสารกลุ่มฟอสเฟตอินทรีย์ เป็นสารฆ่าแมลงไม่ใช่สารฆ่าวัชพืช ยังมีสารฆ่าวัชพืชอีกตัวหนึ่งคือกลัยโฟเสต ซึ่งทางคณะกรรมการขับเคลื่อนปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ได้กล่าวถึงสารตัวนี้ และไม่ได้ระบุว่าห้ามใช้ในประเทศไทย ผู้เขียนว่าสารพิษตัวนี้สมควรถูกห้ามใช้เพราะกลัยโฟเสตเป็นสารฆ่าวัชพืชที่ตกค้างอยู่ในดินในสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นและอยู่นานมากซึ่งมีศักยภาพก่อมะเร็งเต้านมในเวลาต่อมา เนื่องจากกลัยโฟเสตไม่ถูกทำให้สลายพิษโดยดินที่สัมผัส ดังนั้นพืชผลหรือผลิตผลทางเกษตรกรรมหลายอย่างจึงพบว่าถูกปนเปื้อนด้วยสารนี้ แต่การที่กลัยโฟเสตไม่ก่ออันตรายต่อมนุษย์ทันทีทันควันตั้งแต่เอาไปใช้ในทางเกษตรกรรมจึงดูไม่กลัว ผิดกับพาราควอตที่คนเอาไปดื่มกินถ้าไม่รักษาก็ตายทุกราย ขอให้เข้าใจว่าการเอาไปดื่มฆ่าตัวตายหรือก่อฆาตกรรมเป็นคนละเรื่องกับเกษตรกรรม อีกอย่างหนึ่งสมัยนี้เขาไม่ดื่มพาราควอตฆ่าตัวตายอีกแล้ว เพราะมีวิธีสะดวกกว่าอีกมาก

เอกสารอ้างอิง

๑. นันทา มาระเนตร์, ระพี แม่นโกศล, บัญญัติ ปริญญาพันธ์. การแพ้พิษยาฆ่าวัชพืช. แพทยสมาคม ๒๕๑๙;๕:๖๖๓.
๒. สมชัย บวรกิตติ, สุมาลี นิมมานนิตย์, วัฒนชัย สุแสงรัตน์, สมชาย ผลเอี่ยมเอก, ดุษฎี ประภาสวัตติ. ปอดพาราควอท. สารศิริราช ๒๕๒๒;๓๑:๗๓๐-๔๐.
๓. สมชาย ผลเอี่ยมเอก, สมชัย บวรกิตติ, ศศิประภา บุญยพิสิษฐ์. โรคพิษพาราควอท. สารศิริราช ๒๕๒๒; ๓๑:๙๕๕-๖๑.
๔. Bovornkitti S, Dumavibhat B, Malasit P. A case of paraquat poisoning with recovery. Siraraj Hosp Gaz 1982;34:1007-10.
๕. Kooratong P, Phol-eamek S. Poisoning from a herbicide (paraquat). Vajira Med J 1977;21:147-56.
๖. Maranetra N, Vanichakarn S, Prijyanonda B. Paraquat poisoning: Two years' experience at Siriraj Hospital. Paper presented at the 22nd Annual Meeting of the medical Association of Thailand, October 21, 1978.
๗. Tungsanga S, Sitprijia V, Suvanpha R, et al. Paraquat poisoning experience in fourteen patients. J Med Assoc Thai 1981;64:215-22.
๘. Matchon online; April 14, 2017.
๙. Med.mahidol.ac.th/ poisoncente/th/pois-cov/PQ.
๑๐. สุรโต สุนทรธรรม. ติดต่อส่วนตัว, ๒๕๖๐.